

Lausunto

Maa- ja metsätalousministeriölle

Lohiregaalin selvittämistä koskeva toimeksianto

Sopimuksen (Dnro 330/03.02.00/2017) mukaan selvityksessä tulisi ottaa kantaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Mikä merkitys on annettava sille, että nykyinen lohen kalastusta koskeva oikeustila Tornionjoella on muodostunut 1700-luvun kuluessa Juha Joonan tutkimuksessa ”Valtion regaali” kuvatulla tavalla, vaikka lohiregaalioikeuden perusteet ovat osoittautuneet myöhemmin epäselviksi tai vääriksi.
2. Mikä merkitys on annettava Ruotsin vallan jälkeen tehdyille päätöksille ja lainsäädännölle, joissa on todettu lohenkalastusoikeuden kuuluvan valtiolle.
3. Eroaako valtion lohiregaali Pohjois-Suomen joista Tornion-Muonionjoella Kemijoesta, joissa lohenkalastusoikeuden on todettu kuuluvan valtiolle; mm. kysymys Kemijoen rakentamisen yhteydessä käsitellyistä kalataloudellisista korvauksista.
4. Mikäli oikeustilana noudatettu valtion lohiregaali osoittautuu väärin muodostuneeksi, voiko valtiolle tulla vahingonkorvausvastuuta nykyisen oikeustilan toteuttamisesta?
5. Ovatko Juha Joonan tutkimuksen johtopäätökset Tornion-Muonionjoen valtion lohiregaalioikeutta koskien yleisesti päteviä?.

Toimeksianto sovittiin suoritettavaksi kahdessa vaiheessa siten, että ensimmäisessä osassa tarkastellaan järjestelmän historiallisia perusteita (kysymykset 1, 2 ja 5), toisessa lohiregaalioikeuden oikeuslähdeopillisia perusteita (kohdat 3 ja 4). Tässä lausunnossa tilaajalle aikaisemmin annetut luonnokset on koottu yhteen.

Yleistä

Seuraavassa tarkasteltavan oikeustilan analyysi suoritetaan takautuvasti eli lähtien nykyisin vallitsevasta oikeuskäsityksestä seuraten sen syntyhistoriaa taaksepäin. Tästä tarkastelutavasta on se etu, että kulloisestakin kehitysvaiheesta tulee osoitettavaksi sen oma oikeudellinen perusta.

Maantieteellisesti nykytilanne muodostuu kolmesta yhteydestä. Suomen erkaannuttua Ruotsin yhteydestä vuonna 1809 kehitys on, olkoonkin samasta lähtökohdasta ja samoja polkuja kulkien, Ruotsissa ja Suomessa itsenäistä ja kenties toisistaan poikkeavaa. Rajavesistön osalta tulee kolmanneksi arvioitavaksi Tornionjoen vesistöaluetta koskeva sopimussääntely ja siinä omaksutut kannanotot, siis kansainvälisoikeudellinen näkökulma.

Selvityksen tavoite

Perusongelmana toimeksiannossa tarkoitettuihin kysymyksiin vastaamiseksi on se, onko valtion lohiregaali katsottavissa lähtökohtaisesta vesialueiden omistajille kuuluvasta kalastusoikeudesta erotetuksi ns. johdannaiseksi oikeudeksi vai onko se luonteeltaan enemmänkin sen kanssa rinnasteinen eli alkuperäinen oikeus. Koska omistusoikeuden käsite lohiregaaliin siirryttäessä oli jokseenkin epämääräinen mitä vesialueiden käyttövaltuuksiin tuli, on todennäköisesti vaikeata antaa yksiselitteistä vastausta pelkästään käyttämällä nykyisiä käsitteitä.

Nykytilanteesta saatavan aineiston kartoitus

Regaali oikeuden asemasta varallisuus oikeusjärjestelmässä

Toisin kuin Keski-Euroopan keskiaikaisessa läänitys järjestelmässä, ruotsalaisella regaali oikeudella on ollut suppeampi merkityssisältö. Itse asiassa se on Ruotsissa jäänyt oikeudelliselta perustaltaan sattumanvaraiseksi omistusoikeuden rajoitusmekanismiksi. Mannermaisessa läänitys järjestelmässä hallitsija otti itsellensä yliherruuden maihin ja luonnonvaroihin jakaen niitä sitten läänityksinä yleensä paikallisille ruhtinaille. Tätä taustaa vasten kehitys näyttää etenkin Kustaa Vaasan ajoista lähtien tavoitelleen kruunulle vastaavanlaista yliherruutta luonnonvaroihin nähden, kun maita annettiin kirkolle ja aatelistolle. Tätä pyrkimystä heijastaa Ruotsissa omaksuttu regaali oikeuksien luokittelu virta- eli vesistö-

regaaliin (strömregale, joka jakautui saltvattenregalíiin¹ ja sötvattenregalíiin) ja vuoriregaaliin. Kysymys oli pyrkimyksestä saattaa valtakunnallisesti merkittävien luonnonvarojen käyttö kruunun määräysvaltaan ja kontrolliin. Kun kysymys oli luonnonvaroista, esimerkiksi kaivoskivennäisistä, vesivoimasta ja arvokalasta, ei ollut käsitteellisesti tarpeellista saattaa alueita kruunun omistukseen. Järjestelmällisenä instituutiona ajatus kattavasta regaalista kuitenkin hylättiin 1600-luvulla. Vielä nykyaikana kuitenkin esimerkiksi kaivoskivennäisten katsotaan kuuluvan ainakin Suomessa maanomistusoikeuden piiriin, mutta omistaja ei ole saanut niiden käytöstä määrätä, vaan valtio antaessaan (alun perin regaaliin perustuvan) konsession hakijalle edellyttää suoritettavan korvausta maanomistajalle, mutta myös valtiolle vuosimaksuina (kruununosuus).

Kruunun kalastusoikeuksien erittely regaaliperusteisiin ja muihin oikeuksiin on sikäli tarpeen, että regaaliperusteen ohella kruunulla, sittemmin valtiolla, voi olla myös ”tavallisia”, siis yksityisen vesialueen omistajan asemaan rinnastettavia kalastusoikeuksia tai yleismaiden hallinnasta johtuvaa määräysvaltaa yleisvesien käytöstä. Näihin tilanteisiin ei tässä yhteydessä ole tarpeen enemmälti puuttua, koska tällä tasavertaisten oikeusasemien horisontaalisella tasolla konfliktia vesialueen omistajan ja kruunun intressiaseman välillä ei yleensä pääse syntymään.

Ruotsi

Ensimmäinen yleinen kalastusasetus Ruotsissa säädettiin vuonna 1724. Tämä kahdeksan sivua käsittävä laki oli voimassa vuoteen 1766, jolloin tuli voimaan Kuninkaallisen kalastussääntö sekä siihen liittyvä kuninkaallinen selityskirje vuodelta 1771. Näiden kalastussääntöten väliaikana annettiin yleinen vuoden 1734 vuoden laki, jonka maakaassa annettiin vesien omistusta kylissä koskevat säännökset. 1700-luvun kalastussäännöissä käsiteltiin pääasiassa kalastustapaa. Kalastusoikeuksien osalta lausuttiin, että kruunun aiemmin syntyneet yksityiset kalastusoikeudet muun muassa suurissa joissa säilyivät entisellään (vuoden 1766 kalastussäännön 3 luvun 1 §). Vastaava koski kruunun kalalajikohtaisia kalastusoikeuksia, joiden rinnalla yksityisillä oli oikeus muuhun kalastukseen. Kruunun yleismaiden kohdalla vedet olivat yleisvesiä ja lähtökohtaisesti avoimia kalastukselle..

Maininta kruunun yksityisistä kalastusoikeuksista sekä kalalajikohtaisista erityiskalastusoikeuksista on näinä ajankohtina mainittu viittauksin niiden olemassaoloon, mutta ei synty-

¹¹ Tämä merikalastuksen käsittänyt regaali kumottiin vuoden 1766 kalastussäännöllä.

perusteeseen. Oikeuksien riitauttamattomuus maksuja suorittamalla on kuitenkin jonkinlainen osoitus siitä, että niiden katsottiin vastaavan vallitsevaa oikeustilaa. Tätä tukee osaltaan sekin, että pääsääntöinen ja jo maakuntalaeista periytynyt oppi kalastusoikeuksien kuulumisesta vesien omistusoikeuden tai sen edustaman määräämisvallan piiriin on alkuaan ollut kalalajien ja kalastustapojen osalta jäsentymätön. Tällainen jäsentymättömyys on saattanut jättää tilaa kalastushallinolle ja kruunulle tarkastella kansantaloudellisesti elintärkeiden kalalajien kalastusta erityiskysymyksenä.

Vallitsevasta oikeustilasta esitetään seuraavassa kaksi Ruotsin korkeimman oikeuden ratkaisua, joiden taustaperusteluissa on laajasti selostettu lohiregaaliin liittyvää oikeustilan arviointia ja kehitystä. Tuomiossa *NJA 1951:71*² (Pudas) kysymys oli maanjakotoimitukseen liittyen siitä, kuuluiko Muonionjoen varrella lohenkalastusoikeus regaalina kruunulle vai omistusperusteella kylän taloille. Kysymys oli myös kyläläisten harjoittamasta luvattomasta pyynnistä saadun hyödyn menettämisestä kruunulle. Kruunun regaaliperusteiset vaatimukset hylättiin, mutta lähinnä sillä muodollisella perusteella, että regaaliin perustuvaa erityistä kalastusoikeutta ei ollut merkitty maanjakokirjaan. Perusteluissa kuitenkin selostetaan laajasti regaalin ilmenemistä ja soveltamista menneinä aikoina. Erityisesti kiinnitetään huomiota vuoden 1734 vuoden lain ja vuoden 1766 kalastussäännön merkitykseen lohiregaalin olemassaolon perusteena. Käsitys, jonka mukaan regaalin mainitsematta jättäminen edellisestä säädöksestä olisi merkinnyt regaalin kumoutumista, saatetaan kyseenalaiseksi asiaan hankitussa kamarikollegion selonteossa, jonka mukaan regaaliasia pikemmin jätettiin avoimeksi vallitsevan oikeustilan varaan. Kalastussäännön taas katsottiin olevan selvästi sillä kannalla, että lohenkalastus Tornionjoella kuului regaalin piiriin. 1700-luvun taksavollisuuksista oli maakirjoissa luettelo. Kun myöhempi vuoden 1852 kalastussääntö kumosi edellisen kalastussäännön, tämä kumoaminen ei kuitenkaan voinut kamarikollegion mukaan koskea substanssin kannalta regaali- ja muita oikeuskysymyksiä, koska myöhempi kalastussääntö oli luonteeltaan vain hallinnollinen säädös (tämä myöhempi kalastussääntö ei enää tullut Suomessa voimaan). Regaalin tueksi annettiin myös kuninkaan päätös 22.3.1850.

Tuomiossa *NJA 1967:103* (Vitsaniemi) kysymys oli vesialueen omistajien vaatimuksesta saada vahvistetuksi heidän oikeutensa lohenkalastukseen siltä osin kuin he maksoivat regaalina korvausta valtiolle. Myös suoritettua vuokran palauttamista vaadittiin. Vaatimukset hylättiin äänestyksen jälkeen ja kumottiin alempien oikeusasteiden toisenlaiset ratkaisut. Tämän

² NJA, Nytt Juridiskt Arkiv, on ruotsalainen oikeiskäytäntö- ja lainvalmisteluaineistoa sisältävä julkaisusarja.

päätöksen laajoihin selvityksiin perustuvat arviot johtivat oikeuden mukaan siihen, että regaalioikeuden alkuperän tulkinnanvaraisuudesta huolimatta sillä katsottiin olevan oikeudellisesti reaalinen sisältö. Mielenkiintoinen on historiallinen argumentti, jonka mukaan lohenkalastuksen mittava taloudellinen arvo oli syntynyt jo silloin, kun jokivesistöjen ranta-alueita ei ollut vielä asutettu ja asumattomat alueet metsineen, vesialueineen ja myös lohenkalastuksineen olivat asutuksen leviämiseen katsomatta kruunun valvonnassa ja ohjauksessa. Lohenkalastukseen annettiin oikeuksia aluksi siis tahoille, joilla ei noihin aikoihin voinut olla minkäänlaista oikeutta vesiin. Tämän ajattelun kautta lohenkalastus olisi ainakin osiltaan jäänyt asutuksen myötä kehittyneen vesialueiden omistusjärjestelmän ulkopuolelle eikä vesien omistusoikeuden kehittyminen voinut yksin siirtää lohenkalastusoikeutta vesialueen omistajille. Oikeus lausui: ”... fisket var att betraktas som ett *kronans enskilda fiske*, i vart fall om utöver taxan kunde åberopas andra i tiden före 1766 liggande förhållanden, som var att uppfatta som ett led i en etablering från kronans sida.”

Vitsaniemen ennakkoratkaisun on katsottava edustavan Ruotsissa vallitsevaa oikeustilaa. Tietävästi vireillä on kansalaisaloitteita regaalin muodolliseksi kumoamiseksi. Rajavesistön osalta tulee silloin otettavaksi huomioon myös Ruotsin ja Suomen välinen rajavesistö-sopimus.

Suomi

Suomessa vesienkäyttöä ja kalastusta koskeva lainsäädäntö on sillä tavoin eriytynyt, että oikeutta vesiin säännellään vesilainsäädännössä ja subjektiivisia kalastusoikeuksia kalastuslaissa. Kuitenkin lähtökohtana vanhastaan Ruotsin ajoista asti on ollut, että vesien omistus sisältää oikeuden kalastukseen. Tosin jo 1800-luvun kalastuslainsäädännön mukaisesti tunnustetaan ja säilytetään voimassa vanhastaan olleet kalastusoikeudet niitä enemmän yksilöimättä. Tältä pohjalta on tapana eritellä vesien omistukseen liittyvä peruskalastusoikeus ja siitä esimerkiksi vuokraan tai muutoin käyttösopimuksin johdettu erityinen kalastusoikeus. Näiden lisäksi esiintyy paitsi jokamiehenoikeuteen rinnastettavaa yleiskalastusoikeutta myös erityisperusteisia kalastusoikeuksia, jotka juontavat juurensa erilaisista historiallisista yhteyksistä. Kruunun kalastusoikeus lohiregaaliin perustuen nähdään tällaisena oikeutena. Kysymystä tämän oikeuden osalta tulee tarkastella Suomessa vuoden 1809 jälkeisen kalastussääntelyn valossa. Tosin Suomessa Ruotsin lohiregaalin tietyllä tavalla tunnustava kalastussääntö oli voimassa vuoteen 1866 asti, jolloin vasta saatiin aikaan oma kansallinen kalastussääntö (asetus 4.12.1865). Ainakin tähän asti siis voidaan katsoa Ruotsin oikeustilan

olleen voimassa sellaisenaan myös Suomessa. Toisaalta seuraavassa tulee harkittavaksi se, missä määrin Suomi on saattanut myöhemmin omaksua lohiregaalin sisältöön nähden omakantaisen näkemyksen.

Vuoden 1865 kalastussääntö on siis kansallisen kalastuslainsäädännön historiallinen perusta. Sillä kumottiin Ruotsin vallan aikainen kalastussääntö vuodelta 1766 ja siihen liittyvä kuninkaallinen julistus vuodelta 1771. Sääntelyssä erotetaan merikalastus, jota ei tässä tarkastella, ja sisävesikalastus. Kalastussäännön 3 §:n mukaan

”K/ruunun yksityiset kalastukset meressä, isommissa ja pienemmissä joissa, virroista ja järvistä ovat kruunulle pidätetyt siinä, missä vanhuudesta ovat olleet ja vieläkin löytyvät, käytettäväksi niitä kruunua itseänsä varten taikka olkoot yksityisille hengille määrääjäksi ja määrä-ehtoilla annetut.”

Suhde yksityisten muihin kalastuksiin määriteltiin vastaavasti:

”Niissä joissa ja virroissa, joista eräät kalalajit ovat kruunulle pidätetyt, älköön se rannanomistajaa estäkö samasta vedestä muita kaloja pyytämästä.”

Sääntelyn mukaan etenkin isommissa joissa esiintyy kruunun yksityisiä kalastuksia ja toisaalta kalalajikohtaisia kalastusoikeuksia. Lohiregaalin osalta epäselvää on se, onko kruunulla varsinainen alkuperäinen oikeus lohenpyyntiin vai onko se enemmänkin oikeus saada osuus lohenpyyntiä harjoittavien kalastuksen tuotosta. Jälkimmäinen maksuvelvollisuus oli dokumentoitu asiakirjoin Ruotsin vallan aikana.

Vuoden 1865 kalastussääntö kumottiin kalastussäännöllä 1902. Siihen vuonna 1932 tehdystä lisäyksessä tunnustetaan valtiolle kuulunut oikeus lohen- ja taimenen kalastukseen. *Maantieteellisesti todetaan valtiolla olevan tällaisia oikeuksia Oulujoesta pohjoiseen Pohjanlahteen laskevissa joissa, siis myös Kemijoessa ja Tornionjoessa.*

Käsitys kruunulle pidätettyjen yksityisten kalastusoikeuksien olemassaolosta vakiintui sittemmin kalastuslainsäädäntöön. Vuoden 1951 kalastuslain (503/51) 5 §:n mukaan valtion yksityiset kalastukset pysytettiin valtiolla, missä ne vanhastaan ovat olleet ja edelleen ovat sen hallussa. Lain hallituksen esityksessä (59/1950) todetaan lisäksi saman koskevan ”valtiolle kuuluvissa kalavesissä tapahtuvaa kalastamista” ja että ”... hoidossa olevat muut valtion kalastukset olisi annettava vuokralle, kuten tähänkin asti.” Näiden oikeuksien sisällöstä ei ole

annettu tarkempaa selvitystä, mutta sanamuoto viitanee siihen, että valtio on voinut määrätä (lohikalastuksista muuallakin kuin omistamillaan alueilla ja antaa näitä kalastuksia vuokralle vesialueiden omistukseen katsomatta.

Kalastusasetuksen (695/1951) 1 §:n mukaan lohen ja taimenen kalastuksesta säädettäisiin erikseen. Laki- ja talousvaliokunnan hallituksen esitykseen antamasta mietinnöstä ilmenee nimenomaisesti, että "...historiallisen kehityksen ja meillä vallitsevien olojen mukaisesti uudistuksen toteuttaminen on mahdollista vain säilyttämällä kalavesien omistus nykyisellään. Niin ikään ovat muunlaiset, lainsäädännössä ainakin jo 1700-luvulta lähtien mainitut kalastusoikeudet edelleen pysyttävä voimassa." Se että viittaus valtion hoidossa oleviin kalastuksiin käsitti myös erityiset lohenkalastusoikeudet, ilmenee saman valiokunnan aikaisemmasta mietinnöstä (13/1943), joka annettiin edeltävästä, rauenneesta hallituksen esityksestä uudeksi kalastuslaiksi (18/1943). Mietinnössä, joka annettiin paikalla käynnin perusteella, lausutaan: "...havainnut melkoista erimielisyyttä vallitsevan nykyään voimassa olevaan lohenkalastusta koskevaan vuokrausjärjestelmään varsinkin sellaisissa tapauksissa, joissa lohenkalastuspaikat sijaitsevat jakokuntien rajojen sisäpuolella... kalastusoikeuksia edelleen vuokrattaessa on pyrittävä kohtuulliseen vuokranmaksun määräämiseen tai jälleenvuokrausmenettelyn estämiseen muodostumasta muutoin sellaiseksi, että se vaarantaisi kalastuksen järkipäistä harjoittamista." Lausumat siis tunnustavat tai toteavat valtion oikeuden lohenkalastuksen vuokraamiseen myös jakokuntien rajojen sisäisillä alueilla.

Seuraavaa kalastuslakia valmistelleen kalastuslakikomitean mietinnössä 1977:47 lausutaan seuraavasti: "Sanottujen lohen ja taimenen pyyntipaikkojen käyttäminen on jo keskiajalta peräisin olevan lohiregaalin perusteella vanhastaan ollut valtion määrättävissä. Asiasta on nimenomainen säännös edellä mainitun vuonna 1953 annetun asetuksen /valtion yksityisten kalastusten käyttämisestä ja kalastamisesta valtiolle kuuluvissa kalavesissä/ 15 §:ssä." Valtion yksityiset kalastukset aavalla merellä esitettiin lakkautettaviksi, kuten jo Ruotsin kalastussäännössä oli määrätty.

Suomen oikeuskäytännössä ei tiettävästi ole annettu suoranaisesti lohiregaalin asemaa koskevia ennakkopäätöksiä. Korkeimman oikeuden ratkaisussa *KKO:1931-II-476* asiasta on kuitenkin maininta. Kalastuskunta oli vaatinut valtiota luovuttamaan sen vuokralle antamat lohen ja taimenen kalastuspaikat ja niistä määräämisen kalastuskunnalle, koska sen mielestä valtiolla ei ollut niihin laillista oikeutta. Korkein oikeus pysytti hovioikeuden tuomion: "..., koska kyseessä olevain kalastuspaikkain oli katsottava ylimuistoisista ajoista kuuluneen

valtion etuuksiin..” hovioikeus hylkäsi kalastuskunnan kanteen rakennuskaaren 18 luvun 1 §:n nojalla (kruunun yksityisistä kalastuksista). Kyseinen säännös kumottiin edellä mainitulla vastaavalla vuoden 1951 kalastuslain 54 §:llä.

Rajavesistö- ja kalastussopimuksista

Suomen ja Ruotsin rajavesistöä koskevissa sopimuksissa on kysymys vesienkäytön järjestämisestä molempia osapuolia yhdistävällä ja kummankin intressit huomioonottavalla tavalla. Samaan yhteyteen liittyy kalastuksen järjestämistä koskeva yhteinen sääntely. Sopimustoiminnan yleisenä periaatteena oikeuksien tasolla on, että kummankin valtion alueen asukkailla ja toimijoilla on rajan takaa tulevien vaikutusten osalta oikeus samaan suojatasoon kuin valtion omilla kansalaisilla. Tämä tarkoittaa rajavesistöalueella olevien oikeuksien ja etuisuuksien keskinäistä säilyttämistä, ei yhdenmukaistamista, vaikka ylintä valvontavaltaa käyttää yhteinen elin. Tulkinnanvaraista on, missä määrin rajavesistösopimuksella olisi voitu järjestää kunkin valtion sisäisiä fiskaalisia regaalioikeuksia koskevia perusteita. Omistusoikeus- ja kalastusoikeuskysymysten muuttamiseksi sopimus ei ole riittävä peruste, vaan vaaditaan kansallista sääntelyä asiasta. Näin ollen se seikka, että jompikumpi sopimusvaltioista nimenomaisesti luopuisi lohiregaalista, ei vaikuta toisen valtion kantaan asiassa.

Vuoden 2010 uudistetun rajajokisopimuksen liitteenä olevan kalastussäännön 17 §:n mukaan Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja Fiskeriverket tai se, jolle viranomaiset tehtävän antavat, voivat luovuttaa kalastuslupia siellä, missä oikeus lohen tai taimenen kalastukseen kuuluu valtiolle. Tällaista lupaa voidaan edellyttää myös soutajalta, joka aktiivisesti osallistuu lohen ja taimenen kalastukseen. Tarkemmin ei ole määritelty valtiolle kuuluvan oikeuden sisältöä, vaan sen peruste johtuu kansallisesta laista. Sopimus siis määrää, että lohen ja taimenen kalastukseen tulee olla valtion määräämisvallassa oleva lupa, kun oikeus-tila valtion oikeudesta näin edellyttää. Sopimukseen sisältyy myös maininta valtion muuhun erityiseen perusteeseen perustuvasta kalastusoikeudesta, jonka arvo-osuus määritellään sopimuksin. Hallituksen esityksen 264/2009 mukaan tämä koskee myös valtion regaalioikeuksia. Rajajokikomissiolla ei tässä kohdin ole tehtäviä eikä valtuuksia. Kalastussäännön mukaan kunkin maan kalastuslainsäädäntö ja sen nojalla annetut säännökset ovat voimassa, ellei säännössä ole erityismääräyksiä..

Ratkaisussa *KKO 1998:123* kysymys oli Tornionjoella tapahtuvaa lohenpyyntitapaa koskevasta rajavesistökomission päätöksentekovallasta. A oli rangaistusmääräyksen purkamista

koskevassa hakemuksessaan katsonut, ettei rajajokikomissiolla ollut ollut laillista oikeutta rajoittaa lohenpyyntiä Tornionjoella esitetyllä tavalla, koska Suomen ja Ruotsin välisen rajajokisopimuksen liitteenä B oleva Tornionjoen kalastussäännön muuttamisesta tehty sopimus, jolla kalastussääntöön on lisätty 22 §:n 2 momentti, jonka mukaan rajajokikomissio voi rauhoittaa tietyn kalalajin taikka kieltää tai rajoittaa vahingolliseksi osoittautuneen pyydyksen käyttöä, oli saatettu Suomessa voimaan asetuksella ja asetus oli ristiriidassa alkuperäisen lailla voimaan saatetun kalastussäännön kanssa. Korkein oikeus hyväksyi esitetyn säädös- virheen, mutta muusta syystä hylkäsi purkuhakemuksen. Lopputulos oli looginen jo siksi, ettei komissiolla ole päätösvaltaa kalastusoikeuksien asemasta sopimusvaltioissa.

Strategista merkitystä rajavesistö- ja kalastussopimuksilla kuitenkin voi olla kansallisten kalastusoikeuksien kehittämisessä kalataloudellisin ja vesistöpoliittin perustein, osin Euroopan unionin velvoitteistakin johtuen. Näiden vaikutus olisi oletettavasti yhtäläinen riippumatta kalastusoikeuksien luonteen ja regaaliperusteisista määräämistoimien oikeudellisesta perusteesta.

Johtopäätöksiä regaalikäsituksesta

Vallitseva ja kiistaton käsitys on, että jo keskiaikaisista maakuntalaeista lähtien vesien omistusoikeus, sellaisena kuin se kulloinkin ymmärrettiin, seurasi rantaseudun omistussuhteita. Kalavesien käyttö saatettiin mainita eräänä vesialueen omistukseen liittyvänä ulottuvuutena, mitä niin ikään on pidettävä laajemminkin vallinneena oikeustilana. Historiallisista kylistä muodostui kiinteitä maanomistusyksiköjä yhteisine vesialueineen ja kalastuksineen, erämaissa kuitenkin vasta vähitellen. Sääntelyssä tuli tarpeelliseksi määrittellä samoilla vesistöalueilla sijaitsevien kylien välisten rajojen periaatteet. Tätä varten omaksuttiin etenkin keskiviivaperiaate ja sittemmin sitä täydentävä rantamatalaperiaate. Kylien rajojen ulkopuolella oli yleismaata, joka vesialueilla yleisvetenä yleensä kuului kruunun määräysvaltaan.

Kattava vesien vallintaoikeudellinen sääntely omaksuttiin mainituilla periaatteilla vuoden 1734 yleislain maakaareen. Vesiä koskevat oikeudet määräytyivät vesioikeudellisten kylien rajojen mukaisesti, koska vesialueita ei jaettu kylissä olevien yksittäisten talojen eli senaikaisten verovelvollisten maayksikköjen kesken. Jotkut suuret selät jäivät kruunun yleisvesiksi. Jokivesistöissä sovellettiin keskiviivaperiaatetta omistuksellisesti, mutta valtaväyläinstitutiosta johtui, että kalastusta ja yleisiä etuja koskevat rajoitukset ja oikeudet eivät noudattaneet joen keskiviivaa vaan sen syvintä väyläkohtaa. Ruotsissa Kustaa Vaasan ajoista

lähtien valtavyylä pyrittiin näkemään myös valtiolle kuuluvana alueena mikä käsitys regaali-perusteena kuitenkin heikkeni ajan mittaan.

Sten Lewenhauptin selvityksessä (1892)³ todetaan vuoteen 1765 asti Tornionjoen lohikalastusta koskevilta osin: ”Av de äldsta mera fullständiga handlingar som finns i behåll rörande laxfisket i Torneå älv och skärgård eller räntekammarböckerna från 1500-talets mitt framgår att detsamma redan då brukades av allmoge emot en viss årlig avgift eller s. k. stadga till kronan.” Tämä tuolloin vallitsevaa oikeuskäsitystä koskenut kannanotto osoittaa yhtäältä, että käytäntö perustui asiakirjoihin, toisaalta, että kruunulle suoritettiin maksua tietyn säännön mukaan. Maksua ei peritty ainoastaan niiltä, joilla oli oikeus muuhun kalastukseen vesialueen omistusoikeuden perusteella, vaan lohenpyyntioikeuksia annettiin muillekin etäämpänä asuville. Tällä saattaa olla asutuspoliittinen tausta. Se, että kruunu peri maksua lohenkalastuksesta, voi olla nykyajattelun kannalta osoitus siitä, että kyseessä oli omistajalle maksettava vuokrankaltainen nautintamaksu, tai siitä, että maksu oli luonteeltaan julkisoikeudellinen, eräänlainen elinkeinon harjoittamisesta suoritettava maksu. Tällaisia konsesiotyyppisiä maksuja on esiintynyt muissakin yhteyksissä.

1700-luvun päätös- ja oikeuskäytännössä kysymys on usein siitä, että kruunulta on haettu lupaa lohipatojen sijoittamiseen tai sääntöverosta vapauttamiseen. Luvan hakemistarpeen perusteesta ei aina ole lausuttu, koska lohipatojen rakentamista oli muutoinkin rajoitettu yleisellä kalastuslainsäädännöllä ja kruunulle ole annettu valta myöntää harkintansa mukaan poikkeuksia. Esimerkiksi Kuninkaallisessa päätöksessä 9 joulukuuta 1769 koskien Tornionjoen kalastusta lausutaan Sten Lewenhauptin selvityksen mukaan, ettei joen varrella asuvilla ole osuutta lohikalastukseen („de, som bo i vid älven längre upp i öfver Torneå socken och i Lappmarken, ej hava del i lax fisket, varuti de således ej kunna sammanblanda deras smärre fiske bruk, som de nyttja med nät, not ock flera bragder vid deras land och strand“). Paikalliset hakijat eivät tuossa yhteydessä riitauttaneet kruunun oikeutta määrätä asiasta. Hakemuksen hylkääminen perustui lähinnä siihen, että lohipatojen perustaminen olisi haitannut yläpuolisen vesistön kalastusoikeuksien käyttäjiä.⁴

Helgeandsholmin vuonna 1587 julkaistulla päätöksellä tietyt suurten järvien selät ja joet julistettiin kruunulle kuuluviksi. Vaikka, kuten Haataja toteaa, I s. 186), asiakirja oli jo julkis-

³ <http://www.suonttavaara.se/dokument/Historik%20om%20regala%20laxfisket.html>

⁴ Transsumt af Kgl. Resolution för Öfver Torneå och Öfver Calix Socknar den 22 Mars 1649: <http://www.suonttavaara.se/dokument/Historik%20om%20regala%20laxfisket.html>

tettaessa todettu epäaidoksi, se kuitenkin myöhemmän kehityksen valossa heijasti 1700-luvun alun käsitystä, että kaikki suuret järvet eivät olleet kyltien omia. Kysymys siitä, onko se näin ollen enemmänkin oikeutta synnyttävä peruste vai vain oikeustilaa osoittava dokumentti, ei ratkea asiakirjan aitouden tutkimisella, vaan ainoastaan juridisella oikeuslähdetarkastelulla.

Oma vaikutuksensa regaaliajattelun kehittymiseen lienee, kuten viitattiin, valtaväyläinstituutiolla (kungsådra). Tämä vesistön keskiosa (kolmannes) pyrittiin näkemään paitsi yleisiä tarpeita turvaavana vapana pidettävänä väylänä kruunun määräysvaltaan laajemminkin kuuluvana vesistönosana. Tällä perusteella regaali-oikeuden luonteesta on esitetty erilaisia käsityksiä vaihdellen siitä, että kysymys olisi kruunun kalastusoikeudellisesta ohjauksesta siihen, että kruunulla olisi ollut valtaväylään eräänlainen yliomistusoikeus (dominium). Jälkimmäinen liittyy mannermaisessa tarkastelussa vallinneeseen näkemykseen jokivesistöjen kuulumisesta julkiselle vallalle ja muiden oikeuksien ollessa siitä johdettuja.

1700-luvulle tultaessa kalastusoikeudellisen sääntelyn itsenäisyys alkoi korostua kruunun vesiä koskevan ohjausvallan kustannuksella, mikä johti muun muassa siihen, että tuonaikaisessa vesi- tai kalastuslainsäädännössä ei ole mainintoja valtaväyläregaalista. Ylipäänsä tuohon aikaan regaali-oikeus nähtiin kuninkaan valtaan kuulumattomana erityisoikeutena. Mutta tämä ei tarkoittanut, että kalastusregaalista olisi nimenomaisesti luovuttu. Manner on tarkastellut valtaväylän yhteyttä kalastusregaaliiin, kun käsitys valtaväylälle yleisemminkin ominaisesta regaaliasemasta alkoi vakiintua keskiajan lopulla. Lähtökohtana oli avoinna pidettävien väylien suojeluherruus, josta Manner lausuu näin (s. 89): ”Valtaväylään kohdistuvat regaaliivaatimukset syntyivät oikeuskäytännön myötä. Suojeluherruuteen perustuvasta valtaväylän käsitteestä oli vain lyhyt askel regaaliseen.” Ajatus, joka ei alun perin ollut Kustaa Vaasasta itsestään lähtöisin, mutta jonka hän sittemmin omaksui, ilmeni Mannerin mukaan näin: ”... kruunulle kuuluu verona valtaväylää vastaava osuus kalansaaliista” (s. 90).

Kuten Manner kirjoittaa (s. 94):

”Vuoden 1734 lain sekä vuoden 1766 kalastussäännön valtaväylää koskevat kohdat eivät tosin sisällä mitään sellaista, mikä suoranaisesti tukisi regaali-oikeudellista valtaväyläteoriaa, mutta toisaalta ei myöskään voida katsoa niiden edustavan varauksetonta käsitystä valtaväylästä pelkästään tiettyjä yleisintressejä palvelevana omistajanvallan rajoituksena. Ajatuksella valtaväylän regaa-

lisesta luonteesta oli vuoden 1734 jälkeenkin arvovaltaisia kannattajia ja laajalti vaikutusta oikeuskäytäntöön.”

Tämä käsitys vahvistaa sitä, että vaikka Helgenandsholmin päätös katsottiin epäaidoksi asiakirjaksi, kruunun oikeutta valtaväylän veteen ja pohjaan pidettiin vielä 1766 vuoden kalastussäännön antamisen jälkeenkin kiistattomana (ibid.).

Vaikka muitakin perusteita regaalin omaksumiselle kalastukseen oli, perimmäisenä tekijänä Mannerin mukaan oli Kustaa Vaasan aikana syntynyt rahantarve (s. 91-2):

”Aikaisemmin oli kalastuksen tuottoa verotettu vain yleisen verrotuksen puiteissa, ja sen vuoksi kruunun kalastuksesta saamat verotulot olivat jääneet suhteellisen vähäisiksi. Kustaa Vaasa pyrki nyt verottamaan kalastusta erikseen. Valtaväylän käsite osoittautui tällöin erittäin käyttökelpoiseksi verotusperusteeksi. Joissa kalastaminen, mm. lohenpyynti, jota Pohjanmaan kalarikaissa virroissa harjoitettiin, oli aina 1500-luvun puoliväliin saakka etupäässä keskiväylällä tapahtunutta kulleppyntiä, jota varten ei yleensä rakennettu patoja. Tällaiseen kalastukseen kruunu saattoi verotustarkoituksessa päästä käsiksi juuri valtaväyläinstituutin ja siihen kytkeytyvän kruunun kolmannesta koskevan periaatteen avulla... Kalapatojen käytäntöön ottaminen, joka teki mahdolliseksi yllä mainitusta verosta vapaan kalanpyynnin valtaväylän ulkopuolella jokien rantavesissä, ja ilmeisesti ainakin osaksi tästä sekä osaksi vuorityön merkityksen lisääntymisestä ja pyrkimyksestä myllyjen verottamiseen aiheutunut kruunun regaalivaatimusten ulottaminen jokiin ja virtoihin kokonaisuudessaan vähensi sittemmin valtaväylän merkitystä nimenomaan kalastuksen verotusperusteena. Mutta käsitys kruunun regaalisesta oikeudesta valtaväylään ei silti jäänyt unohduksiin. Varsinkin 1600-luvulla puhuttiin monissa tapauksissa edelleen kruunun oikeudesta määrätä valtaväylässä kalastamisesta, katsottiinpa joskus mahdolliseksi sekin, että kruunu luovutti tai vuokrasi valtaväylän yksityiselle käytettäväksi.”

Arviointia

Kysymys lohenkalastusregaalista on historiallisen kehityksen valossa vaihdellut jossain määrin riippuen sekä siitä, mitä oikeuksia regaaliin kullonkin katsottiin kuuluvan, että siitä,

miten sen toteuttamiseen suhtauduttiin käytännössä. Se seikka, että kruunulla on katsottu olleen pitkän ajan kestäessä valtuus ohjata lohenkalastusta verotuksella ja vuokrasopimuksin, lienee kiistanon. Se taas, onko tämä perustunut omistusoikeudelliseen kalastusoikeuteen poikkeuksena muusta omistusoikeusperusteisesta vesien vallintaoikeudellisesta järjestelmästä, on osoittautunut kiistanalaiseksi, mikä osin johtuu myös siitä, että nykyinen näkemys vesialueiden ja siihen sisältyvän kalastusoikeuden omistusoikeudellisesta luonteesta keskiajalla on ollut jossain määrin jäsentymätön.

Lohenkalastussäätelyn historia alkaa kruunun alun perin hallitsemista asuttamattomista vesistöalueista, mikä mahdollistaa käsityksen siitä, että näkemys ”muun” eli paikallisen (tuolloin olleille kylille muodostuneen) kalastusoikeuden kuulumisesta vesiomistusoikeuden piiriin ei olisi syrjäyttänyt kruunun intressiä ja oikeuttakin ottaa hallintaansa ennestään asumattomilla alueilla kansantaloudellisesti merkittävä lohenkalastus, erillään paikallisesta omistuspohjaisesta kalastusoikeudesta. Tästä ei kuitenkaan ole maakuntalaeista eikä myöhemmästä lainsäädännöstä löydettävissä nimenomaisia säännöksiä. Tällaisten säännösten tarve tai tarpeettomuus on hyvinkin voinut olla yhteydessä siihen, että lohenkalastusoikeuden ohjauksen katsottiin ”ylimuistoisesti” kuuluneen muun muassa asutustoimintaa ohjaavalle kruunulle.

Tässä selvityksessä ei ole ollut tarpeen enemmälti pohtia historiallisen tarkastelun todellisuutta – sen punnintaa on selostettu Joonan selvityksessä varsin kattavasti - , vaan arvioida, mikä merkitys historialliselle käsitykselle annetaan nykyisessä oikeudellisessa tarkastelussa. Tältä osin on todettava Ruotsin Vitsaniemi-ratkaisun (*NJA 1967:103*) viittaavan siihen, että lohenkalastuksesta määrääminen ei ole sisältynyt vesialueiden omistusoikeuteen ainakaan sillä tavoin, että se olisi estänyt kruunua käyttämästä siihen määräysvaltaa. Suomen kalastusoikeudellinen sääntely vuoden 1865 kalastussäännöstä alkaen on lyhyin peusteluin tunnustanut voimaan jätettäväksi vanhastaan vallinneet kalastusoikeudelliset perusteet, joihin myös kruunun regaalin on katsottu kuuluneen. Kummassakin suhteessa vaikuttaa siten siltä, että taannehtivasti kyseinen oikeus on tunnustettu joko tosiasiallisesti tai tavanomaisesti ja että sen vaikutusten muunlaiseen arviointiin tarvittaisiin kohdenettua oikeudellista sääntelyä.

Yhteenveto vastauksista toimenksiannon kysymyksiin

1. Mikä merkitys on annettava sille, että nykyinen lohen kalastusta koskeva oikeustila Tornionjoella on muodostunut 1700-luvun kuluessa?

Edellä esitetty lähdeopillinen tarkastelu osoittaa, että yleisellä tasolla sekä Suomen että Ruotsin vallitsevan oikeustilan on katsottava tunnustavan ja tunnustavan jossakin muodossa valtion regaalioikeuden kaltaisen historiallisesti muodostuneen erityisperusteen määrätä lohenkalastuksesta. Tätä oikeustilan kantaa ei ole muutettu myöhemmin oikeuskäytännössä eikä lainsäädännössä.

2. Mikä merkitys on annettava Ruotsin vallan jälkeen tehdyille päätöksille ja lainsäädännölle, joissa on todettu lohenkalastusoikeuden kuuluvan valtiolle?

Suomen lainsäädännön kehitys vuoden 1809 jälkeen ei ole irtisanoutunut Ruotsin aikaisen lainsäädännön kannoista, mutta kansallinen lainsäädäntö, lainvalmisteluaineisto ja oikeuskäytäntö mainitsevat nimenomaisesti valtiolle kuuluvan oikeuden vähintään ylimuistoisena määräämisperusteena.

3. Eroaako valtion lohiregaali Tornion-Muonionjoella Kemijoesta Pohjois-Suomen joissa, joissa lohenkalastusoikeuden on todettu kuuluvan valtiolle; mm. Kemijoen rakentamisen yhteydessä käsitellyt kalataloudelliset korvaukset?

Kuten historiallisesta katsauksesta ilmenee, lohiregaali on ollut Norrbottenin läänin Pohjanlahteen laskevissa joissa yhteneväisen oikeudellisen sääntelyn kohteena. Autonomian aikana viitattiin kalastuksen sääntelyssä Ruotsissa vanhastaan vallinneeseen kruunun regaaliin. Viitatussa Suomen oikeuskäytännössä on muun muassa vuoden 1865 kalastussääntöön vedoten tunnistettu valtiolle kuulunut oikeus erityisten kalalajien ja siten erityisesti lohen- ja taimenen kalastukseen. Suomen vuoden 1902 kalastussäännön muutoksessa todetaan valtiolla olevan tällaisia oikeuksia Oulujoesta pohjoiseen Pohjanlahteen laskevissa joissa, siis Kemijoesta ja Tornionjoesta. Vaikka pyyntitapojen sääntelyn ja pyyntioikeuksien myöntämisen suhteen saattaa olla jokien kohdalla eroavuuksia, niillä ei ole asiallista merkitystä lohiregaalin statuksen kannalta.

Kemijoella valtiolle on toisen maailmansodan jälkeen voimalaitosten rakentamisen yhteydessä määrätty korvauksia valtion regaalin perusteella. Tämä osoittaa, että lohiregaalin on katsottu olevan voimassa myös Kemijoen kalastuksissa. Kuten selvityksessä toisaalla todetaan, valtion oikeus lohenkalastukseen perustuu historialliseen kehitykseen, jota on noudatettu oikeuskäytännössä. Valtio on ollut tuolla perusteella katsottu oikeutetuksi korvaukseen

voimalaitosyhtiöltä Kemijoen voimalaitosten rakentamista tarkoittavissa vesioikeudellisissa ratkaisuisa.

Esimerkiksi Pohjois-Suomen vesioikeuden 9.12.1977 ratkaisemaan Kemijokeen rakennetun voimalaitoksen lupa-asiaan liittyvän toimitusmiesten lausunnon mukaan valtio oli joen sulkeamiseen asti harjoittanut regaleen perustuvaa kulle- ja patokalastuspaikkojen vuokrausta. Tämän tulon menetyksen toimitusmiehet esittivät korvattavaksi valtiolle, minkä esityksen maa- ja metsätalousministeriö valtion puolesta myös muistutuksessaan hyväksyi. Kun tästä esityksestä olisi saattanut saada käsityksen, että valtio perusti oikeutensa vain vuokratulojen perimisoikeuteen eikä regaleen laajemmin, ministeriö täsmensi suullisessa käsittelyssä asiaa lausumalla vesioikeuden päätöksen mukaan: ”Se, että valtio ei vaadi korvauksia muusta kuin vuokratulojen menetyksestä, ei ole osoituksena siitä, että valtio olisi luopunut regalesta. Valtio on käyttänyt regaleen perustuvaa oikeuttaan hyväkseen siten, että se on vuokrannut tiettyjä kalastuspaikkoja paikalliselle väestölle. /.../ voimalaitoksen rakentamisen seurauksena tapahtuneesta vaelluskalakantojen häviämisestä valtion osalle koituneet välittömät vahingot aiheutuivat juuri vuokratulojen menetyksestä.” Vesioikeus, ottamatta perusteeseen enemmälti kantaa, vahvisti toimitusmiesten lausunnon mukaisen korvausesityksen. Vesiylioikeus puolestaan lausui lisäksi päätöksessään 9.6.1982: ”Mitä tulee valtion puolesta vesiylioikeuden suullisessa käsittelyssä tehtyyn vaatimukseen jokialueella tapahtuneen kalastusregaalien käyttömahdollisuuden pysyvän menettämisen korvaamisesta, vesiylioikeus katsoo selvitettyksi, että korkeimman hallinto-oikeuden 30.5.1980 antamalla päätöksellä⁵ Kemijoen kalanhoitovelvoiteasia on ratkaistu siten, ettei jokialueen menetettyä lohikantaa kompensoida toimenpitein. Tästä valtiolle on aiheutunut kalastusregaalien käyttömahdollisuuden pysyvä menettäminen jokialueen osalta.” Vesiylioikeuden päätös jäi voimaan. Mainitusta pysyvästä menetyksestä määrättiin korvaus, mikä osaltaan merkitsi regaalistatuksen vahvistamista laajemminkin kuin vain olemassaolevien kalastuspaikkasopimusten osalta.

4. Mikäli oikeustilana noudatettu valtion lohiregaali osoittautuu väärin muodostuneeksi, voiko valtiolle tulla vahingonkorvausvastuuta nykyisen oikeustilan toteuttamisesta?

Mitä ensinnäkin tulee niihin tilanteisiin, että valtiolle on määrätty lohiregaalin perusteella vuosisatojen kuluessa korvauksia, tuollaiset päätökset ovat perustuneet vallinneeseen käsi-

⁵⁵ Tämä päätös oli siis annettu vesioikeuden korvausasiassa tekemän päätöksen jälkeen ja se aiheutti vesiylioikeudessa tarpeen arvioida menetyksen korvattavuus uudelleen.

tykseen oikeustilasta ja ne ovat saavuttaneet oikeusvoiman. Tämä oikeustila on sekä Ruotsissa että Suomessa edelleen vallitseva eikä varsinkaan historiallisten korvauskysymysten osalta ole oikeusperustetta riitautettu niissäkään tapauksissa, joissa oikeuskäytäntö on, yleensä vain horjuvasti, kyseenalaistanut lohiregaalin perustana olleen historiallisen sopimuksen alkuperäisyyden erilaisine tulkintoineen. Kuten edellä on todettu, Helgeandsholmin sopimusasiakirjan aitoudella ei sinänsä ole merkitystä, kun oikeuskäytäntö viimeistään Kustaa Vaasan ajoista lähtien on muutoinkin vakiintunut lohiregaalin olemassaolon tunnustavaksi.

Mitä toiseksi tulee siihen, että oikeuskäytäntö tai muu sääntely muuttuisi sellaiseksi, että mainittu kalastus katsottaisiin vesialueen omistajille kuuluvaksi osana yleistä kalastusoikeutta, tämä merkitsisi vakiintuessaan uuden oikeustilan syntymistä. Koska mahdolliset oikeusratkaisut kuitenkin olisivat luonteeltaan tapauskohtaisesti vaihtelevia, ei ole ilmeistä, että mainittunlaisia uuden tulkinnan mukaisia ennakkoratkaisuja voitaisiin yleistäen pitää niin selvästi uuden oikeussäännön ilmentäjinä, että niistä olisi johdettavissa sellainen poikkeukseton käsitys, että lohiregaalilla ei vastedes enää olisi lainsäädännön tukea. Tähän asti on katsottu lohiregaalin olemassaolon tulleen vahvistetuksi kalastussääntöjen ja myös kalastuslainsäädännön kautta, jolloin olisi luontevaa, että myös lohiregaalin poistamisesta säädettäisiin lain- tai asetukseantasoisesti. Näin vähintäänkin siten, että asianomaisen säädöksen perusteluihin voitaisiin kirjata muutoksen perustuvan uudenlaiseen oikeuskäytäntöön ja muuttuneeseen oikeustulkintaan, jos sellainen syntyisi. Vasta sen jälkeen myös valtion oikeudesta regaaliperusteeseen korvaukseen voitaisiin luopua. Uuden oikeustilan syntyminen ei kuitenkaan taannehtivuuskiellonkaan perusteella mitätöi erilaiseen edeltävään historialliseen laintulkintaan perustuneita oikeudellisia ratkaisuja eikä aiheuta esimerkiksi valtion saamien korvausten palauttamista.

Kolmantena osakysymyksenä on se, voisiko valtiolle syntyä korvausvelvollisuus sen vuoksi, että historiallinen laintulkinta on ollut virheellinen ja se pystyttäisiin takautuvasti toteamaan. Vaikka tämä on jokseenkin epätodennäköistä oikeustilan pitkäaikaisen vakiintuneisuuden vuoksi, valtiolle voi vallitsevan käsityksen mukaan kyllä syntyä korvausvelvollisuus vääränlaisen *lainsoveltamisen* aiheuttamasta vahingosta mutta vain, jos sellainen voidaan näyttää toteen. Edellytyksenä on, että voidaan osoittaa valtion rikkoneen oikeudellista velvoitettaan tai laiminlyöneen esimerkiksi sitä velvoittavan kansainvälisen vaatimuksen täyttämisen. Ne oikeuskäytännön ratkaisut tai kirjallisuuden kannanotot, joissa on viitattu

mahdollisuuteen, että lohienkalastus olisi saattanut historiallisesti kuulua vesialueen omistajille, eivät kuitenkaan edusta vallitsevaa käsitystä oikeustilasta sillä tavoin, että lohiregaalikäytännön kehitystä olisi pidettävä taannehtivasti oikeudenvastaisena tai että viranomainen olisi syyllistynyt laiminlyöntiin käytäntöjen muuttamiseksi. Näin ollen mainittuun taannehtiva korvausvelvollisuus on oikeudenvastaisuusperusteellakin poissuljettu.

5. Ovatko Juha Joonan tutkimuksen johtopäätökset Tornion-Muonionjoen valtion lohiregaalioikeutta koskien yleisesti päteviä?

Joonan tutkimuksessa on kartoitettu oikeudellista kehitystä historiallisen aineiston ja kirjallisuuden pohjalta. Tältä osin perinteisen lainopillisen tutkimustavan vaatimukset näyttävät hyvin täyttyvän. Tutkimuksessa ei nähdäkseeni kuitenkaan ole selkeästi tuotu esille johtopäätöksenä sitä, millaiseksi tutkija arvioi aineistonsa perusteella regaalioikeuden vallitsevassa oikeudellisessa tilanteessa muodostuvan. Se ei ehkä ollut tutkimuksen tarkoituksenaan.

Helsingissä syyskuun 19 päivänä 2017.

Erkki J. Hollo

Oik.tri, professori emeritus

erkki.hollo@helsinki.fi